

**ANALISIS UNSUR-UNSUR DAN SIFAT-SIFAT INDEKS
MAQAM TARANNUM MENURUT BUKU QAWAID
TARANNUM DAN SENI LAGU AL-QURAN DI
MALAYSIA**

**ANALYSIS ON THE ELEMENTS AND
CHARACTERISTICS OF MAQAM TARANNUM INDEX
ACCORDING TO 'BUKU QAWAID TARANNUM' AND
'SENI LAGU AL-QURAN DI MALAYSIA'**

Nurul Auji Hasbullah

Faculty of Quranic and Sunnah Studies, Universiti Sains Islam Malaysia, 71800,
Bandar Baru Nilai, Negeri Sembilan, Malaysia.
E-mail: auji88@gmail.com

Ahmad Sanusi Azmi

Faculty of Quranic and Sunnah Studies, Universiti Sains Islam Malaysia, 71800,
Bandar Baru Nilai, Negeri Sembilan, Malaysia.
E-mail: sanusi@usim.edu.my

Adnan Mohamed Yusoff

Faculty of Quranic and Sunnah Studies, Universiti Sains Islam Malaysia, 71800,
Bandar Baru Nilai, Negeri Sembilan, Malaysia.
E-mail: adnan@usim.edu.my

Norasikin Fabil

Faculty of Quranic and Sunnah Studies, Universiti Sains Islam Malaysia, 71800,
Bandar Baru Nilai, Negeri Sembilan, Malaysia.
E-mail: norasikin.fabil@usim.edu.my

ABSTRAK

Artikel ini meneroka tentang ilmu berkaitan dengan Tarannum al-Qur'an dan menyoroti definisi Tarannum al-Qur'an, sejarah perkembangan ilmu Tarannum, aliran ilmu Tarannum al-Qur'an serta jenis-jenisnya. Pendekatan kajian ini berbentuk kajian kualitatif, di mana metodologi kajian yang digunakan di dalam penulisan ini adalah pendekatan analisis kandungan dan juga temubual ringkas (temubual tidak berstruktur). Rujukan utama bagi pendekatan yang digunakan adalah daripada buku Tarannum al-Qur'an dan juga artikel-artikel yang berkaitan dengan ilmu Tarannum al-Qur'an.

Penulisan ini bertujuan untuk melihat persamaan dan perbezaan pendapat antara dua karangan buku Tarannum di Malaysia berkenaan dengan sifat bagi setiap Tarannum. Kemudian, kajian ini menganalisis unsur iaitu sifat-sifat bagi setiap Tarannum tersebut bersama pakar dan hasil daripada analisis kandungan, unsur-unsur tersebut di susun dan di masukkan ke dalam jadual di bahagian dapatan kajian. Tinjauan awal dilakukan dengan menemubual ringkas qari-qari berkenaan dengan kaedah atau teknik bacaan Tarannum yang di amalkan. Dapatan menunjukkan bahawa bacaan Tarannum yang di amalkan oleh qari-qari di Malaysia adalah berasaskan kepada lagu-lagu Tarannum dan tidak menekankan kepada makna ayat al-Qur'an atas beberapa faktor.

Kata Kunci: Tarannum Al-Qur'an, analisis unsur dan sifat, Qawaid Tarannum dan Seni berlagu

ABSTRACT

This article explores the knowledge related to Tarannum al-Qur'an and highlights the definition of Tarannum al-Qur'an, the history of the Tarannum development, the Tarannum streams and its types. This research approach is a qualitative study, where the research methodology used in this writing is a content analysis and unstructured interview. The main references for this study are the book of Tarannum al-Qur'an and the articles related to Tarannum al-Qur'an. This paper aims to see the similarities and differences of opinion between two Tarannum books regarding to the characteristics of each Tarannum. Then, this study analyzes the elements that are the characteristics of each Tarannum types with the experts and as a result of the content analysis, the elements are arranged and classified into a table in the findings of the study. The initial survey was conducted by briefly interviewing the reciters (*qari*) regarding to the method or technique in reciting Tarannum. Findings show that the practiced on reciting Tarannum al-Qur'an recited by the reciters in Malaysia was based on Tarannum songs and does not emphasize the meaning of the verses of the Qur'an due to several factors.

Keywords: Tarannum Al-Qur'an, analysis on the elements and characteristics, Tarannum method, and the art of Tarannum.

1. PENDAHULUAN

Al-Qur'an adalah merupakan mukjizat Allah yang tinggi nilainya kepada umat manusia sama ada dari aspek bahasa, sejarah dan peradabannya, serta pengajaran-pengajaran yang perlu diambil iktibar daripada isi kandungannya. Justeru, pembacaan ayat-ayat suci Al-Qur'an dengan suara yang elok beserta dengan pemahaman maknanya dapat menambahkan lagi tadabbur (penghayatan) kepada pembaca dan juga

pendengar. Budaya melagukan Al-Qur'an atau bertarannum masih lagi bersifat minoriti di kalangan pembaca di Malaysia, namun kelas-kelas pembelajaran Tarannum secara tidak formal di dapati banyak di gerakkan oleh qari-qari dan qariah-qariah bagi menjaga serta memelihara ilmu Tarannum daripada terus hilang di telan zaman oleh masyarakat Islam umumnya.

Ilmu Tarannum merupakan satu cabang seni suara dalam bacaan al-Qur'an secara berlagu. Keindahan dalam bacaan al-Quran secara bertarannum dapat dirasai melalui alunan sebutan dan bunyi huruf-huruf kalam Allah SWT sebagai mukjizat yang maha Agung kepada Rasulullah ﷺ. Bacaan ayat-ayat suci al-Qur'an yang dialunkan oleh pembaca atau qari dan juga qariah boleh menggambarkan maksud yang sesuai dengan intonasi dan kehendak kalam Allah itu sendiri.

Alunan Tarannum al-Qur'an ini mempunyai maqam Tarannum yang khusus di mana, setiap maqam tersebut mengandungi unsur-unsur serta sifat-sifat yang tersendiri. Sebagai contoh, bagi *Tarannum* atau maqam Bayyati disifatkan dengan unsur kelembutan, keharmonian serta ketenangan disamping ketegasan. Maqam Hijaz pula disifatkan dengan unsur ketegasan dan semangat. Manakala, maqam soba disifatkan dengan unsur kelembutan, kesyahduan serta mendayu-dayu. Maqam rast disifatkan dengan unsur kelincahan yang mempersonakan dan penuh semangat. Maqam Jiharkah disifatkan dengan unsur kelembutan, keharmonian serta ketenangan. Maqam Sikah disifatkan dengan unsur kelembutan, kesedihan serta rintihan dan maqam Nahawand pula disifatkan dengan unsur kehalusan seni yang mempersonakan. Kemudian, unsur-unsur dan sifat-sifat inilah yang perlu disesuaikan dengan kehendak maksud ayat al-Qur'an supaya pembacaan secara bertarannum dapat melahirkan rasa tadabbur sekaligus mendekatkan diri pembaca dan pendengar kepada penciptaNya.

2. PERNYATAAN MASALAH

Analisis unsur dan sifat pada maqam-maqam Tarannum daripada karya Nik Jaafar iaitu Buku Qawaid Tarannum, Cara Berlagu dan karya Mohd Ali iaitu Seni lagu Al-Quran di Malaysia tersebut mendapati terdapat sedikit perbezaan pada sifat-sifat dan unsur-unsur maqam. Justeru kajian ini akan menganalisis kembali sifat-sifat dan unsur-unsur setiap maqam Tarannum bersama pakar daripada bidang Tarannum dan pakar daripada bidang Tafsir bagi mendalami serta menunjukkan sifat-sifat atau unsur yang lebih relevan bagi setiap satu jenis Tarannum supaya ianya dapat diselaraskan dengan makna ayat-ayat al-Qur'an. Menurut Anuar¹ di dalam penulisannya, pembacaan al-

---

¹ Anuar, Norazman, and Zainora, "Tarannum Al-Quran Berteraskan Makna Ayat: Satu Tinjauan Awal Ke Atas Uslub Bacaan Mujawwad Syekh Mustafa Ismail." *Proceedings of the 7th International*

Qur'an secara bertarannum yang berorientasikan makna ayat adalah suatu ciri daripada ciri-ciri bacaan Rasulullah s.a.w yang unggul. Bacaan secara bertarannum yang dapat menggambarkan maksud ayat al-Qur'an diperdengarkan supaya hati dan fikiran dapat disnergikan di dalam suatu ruang *tadabbur* dan *tafakkur* sepertimana matlamat utama penurunan al-Qur'an di turunkan kepada umat nabi Muhammad s.a.w. Bertepatan dengan sifat semulajadi bagi seseorang yang mendendangkan sesebuah lagu mengikut keadaan dan emosi semasanya dan juga lirik-lirik lagu yang didendangkan sesuai dengan emosi yang terlibat.

3. SOROTAN LITERATUR

3.1 Definisi Tarannum Al-Qur'an

Perkataan Tarannum dari sudut bahasa berasal daripada kalimah arab iaitu (تَرْنَمٌ) yang membawa maksud menyanyi, mendendang dan memperelokkan suara terhadap sesuatu²³.

Dari segi istilah pula, Tarannum merupakan suatu ilmu atau kaedah yang membicarakan tentang kepelbagaian bunyi melalui proses-proses seperti nada, rentak, dan irama yang tertentu yang bertujuan untuk menambahkan kemerduan sesuatu bacaan Al-Qur'an⁴.

Selain mengguna pakai perkataan Tarannum untuk mengibaratkan kelakuan menyanyi dan memperelokkan suara, ia juga mengguna pakai perkataan lain seperti al-lahñ (اللحن), al-ghinā' (الغناء), tarjī' al-ṣawṭ (ترجيع الصوت), al-taṭrīb (تطريب), taḥsīn al-ṣawṭ (تحسين الصوت), taḥsīn al-qirā'ah (تحسين القراءة), al-jahr bi al-Qur'ān (الجهر بالقرآن), raf' al-ṣawṭ (رفع الصوت), al-qirā'ah al-mujawwadah (القراءة المجودة), al-tagħanni (التغني), dan al-naghmat (النعلمات). Walaubagaimanapun, istilah Tarannum di Malaysia telah menjadi sinonim oleh masyarakat Muslim dengan merujuk kepada Tarannum al-Qur'an iaitu lagu-lagu al-Qur'an atau seni lagu al-Qur'an. Bagi negara Arab pula, istilah Tarannum

---

Conference on Quran as Foundation of Civilization (SWAT 2021) FPQS, Universiti Sains Islam Malaysia, October. (2021).

² Muhammad Lukman, Mohd Yakub@Zulkifli, dan Mustaffa, (2012). "Pro Dan Kontra Tarannum Di Dalam Tilawah Al-Quran: Satu Kajian Perbandingan." *Proceedings: The 2nd Annual International Qur'anic Conference 2012*. 29-44.

³ Muhammad Lukman et al., (2021). "Variasi Metodologi Ilmu Tarannum: Suatu Perbincangan Kritis." *Jurnal of Maalim al-Quran wa Sunnah*. Vol.1, Special Issue, 84-96

⁴ Mohd Zaini, Adnan, dan Norakyairee, (2012). *Seni Tarannum Al-Quran*, Negeri Sembilan: Penerbit USIM, 2018; Nik Jaa'far, *Buku Qawaid Tarannum; Cara Berlagu*, Kuala Lumpur: Darul Fikir.

tidak masyhur di kalangan masyarakat di sana, kerana mereka lebih gemar menggunakan istilah al-nagham (النغم) dan al-maqāmāt (المقامات) yang merujuk kepada maksud Tarannum al-Qur'an; termasuk juga bagi negara Indonesia⁵.

3.2 Sejarah Perkembangan Ilmu Tarannum

Secara umumnya, sepertimana yang telah dijelaskan oleh beberapa orang pengkaji sejarah terhadap kemunculan ilmu Tarannum al-Qur'an, ternyata ianya telah bermula sejak zaman Rasulullah ﷺ lagi iaitu semenjak kedatangan Islam khususnya terhadap masyarakat Arab jahiliyyah⁶. Seni lagu ini tidak dapat dipisahkan dari masyarakat Arab, bahkan mereka amat meminati seni lagu. Ibn al-Arabi ada menerangkan bahawa masyarakat Arab ini sentiasa mengalunkan lagu, baik ketika menunggang unta, ketika berjalan, ketika duduk atau berehat di bawah pokok atau sedang bekerja⁷. Apabila Islam datang dan al-Qur'an diturunkan, Rasulullah s.a.w. telah menggalakkan para sahabat untuk memindahkan budaya tersebut dengan membaca al-Qur'an secara bertarannum kerana selain daripada untuk berhibur, ia juga menjadi ibadat dan mendapat pahala daripada Allah SWT⁸. Menurut Nik, Ja'afar pula, di dalam buku karangan beliau iaitu buku qawaid Tarannum menjelaskan bahawa asal usul Tarannum adalah diilhamkan dari beberapa unsur alam seperti dari bunyi-bunyian geseran kayu, dari bunyian-bunyian tiupan angin, dari bunyi-bunyian kicauan burung, dan dari bunyi-bunyian air yang mengalir. Bunyi-bunyian tersebut kemudiannya digubah menjadi seni lagu oleh penyair-penyair untuk dijadikan pelbagai irama Tarannum mengikut budaya masing-masing⁹.

Kemasukan ilmu Tarannum Al-Qur'an di Malaysia atau lebih tepat lagi di kepulauan Melayu dipercayai melalui pedagang-pedagang Arab yang datang ke sini untuk berdagangan seiring dengan kedatangan al-Qur'an. Pengajian Tarannum dengan al-Qur'an disebarkan oleh pedagang-pedagang Islam dari Negara Arab ke kepulauan Melayu atau nusantara bermula pada kurun pertama hijrah iaitu kurun ke-7 masihi atau 648 Masihi semasa pemerintahan khalifah- khalifah Bani Umayyah berkuasa di Negara Arab. Pengajian ilmu Tarannum dengan al-Qur'an menjadi hiburan yang berakar umbi

⁵ Khalid, Muhammad Lukman, dan Mahyudin (2006). "Tan Sri Dato' Haji Hassan Azhari: Metodologi Pengajaran Dan Pembelajaran Dalam Ilmu Taranum Al-Quran." *Al-Basirah*, 6(1), 31-47.

⁶ Nik Jaa'far (2017). *Buku Qawaid Tarannum; Cara Berlagu*, *op.cit*; Muhamad Nasir, Sedek, dan Zulkifli, "Penguasaan Tarannum Al-Quran: Analisis Terhadap Peserta Tilawah Al-Quran Sekolah Menengah Kementerian Di Daerah Klang Dan Sepang." *QURANICA, International Journal of Quranic Research*, 9(1), 67-92.

⁷ Mohd Ali (2015). *Seni Lagu Al-Quran Di Malaysia*. Kuala Lumpur: Darul Fikir.

⁸ Nik Jaa'far (2012), *op.cit*. Mohd Ali (2015). *op.cit*; Muhamad Nasir, Sedek, dan Zulkifli (2017), *op.cit*

⁹ Nik Jaa'far (2012), *op.cit*.

di nusantara terutama pada kurun ke-10 hingga ke-15 Masihi, iaitu sebelum kedatangan penjajah barat seperti Portugis, Belanda, Inggeris, Siam dan Jepun¹⁰.

4. PERBAHASAN MENGENAI HUKUM TARANNUM

Secara umumnya Rasulullah ﷺ menggalakkan kita menghiasi bacaan al-Quran dengan lantunan suara yang baik. Ini dapat kita fahami daripada sabda Baginda yang menyebutkan:

رَبُّنَا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ

Maksudnya: “Hiasilah al-Quran dengan suara kamu.”¹¹

Malah dalam sebuah hadis yang lain, Rasulullah ﷺ memuji Saidina Abu Musa al-Asy'ari yang melontarkan alunan bacaan al-Qur'an yang mengasyikkan sehingga menarik perhatian Rasulullah ﷺ. Perkara ini diceritakan sendiri oleh Saidina Abu Hurairah yang menyebutkan:

دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَسْجِدَ فَسَمِعَ قِرَاءَةَ رَجُلٍ فَقَالَ: «مَنْ هَذَا؟» فَقِيلَ: عَبْدُ اللَّهِ بْنُ قَيْسٍ، فَقَالَ: «لَقَدْ أُوتِيَ هَذَا مِنْ مَزَامِيرِ آلِ دَاوُدَ»

Maksudnya: Rasulullah ﷺ masuk ke dalam masjid dan terdengar bacaan al-Quran seorang lelaki, lalu Rasulullah ﷺ bertanya: “Siapakah ini”. Dikatakan (dijawab) kepada Rasulullah ﷺ: Dia adalah Abdullah bin Qais (iaitu Abu Musa al-Asy'ari). Lalu Rasulullah ﷺ memujinya dengan berkata: “Sesungguhnya beliau (Abu Musa) telah dikurniakan seruling daripada seruling keluarga Nabi Daud.”¹²

Walaubagaimanapun, dalam situasi yang lain, Rasulullah ﷺ seakan-akan memberikan bayangan yang negatif terhadap mereka yang melagukan al-Quran. Malah perbuatan ini dikaitkan dengan golongan pendosa dan orang-orang yang fasiq. Ini dapat difahami daripada beberapa hadis yang berbeza yang diungkapkan oleh Baginda Nabi. Sabda Rasulullah ﷺ:

¹⁰ Najmiah dan Zulkifli@Md. Yaakub (2016). “Perkembangan Pengajian Tarannum Al-Quran Di Terengganu Pada Zaman Pra-Merdeka Sehingga Tahun 2014,” *Jurnal Islam Dan Masyarakat Kontemporari* 13, 105–17.

¹¹ Abu Daud (n.d). *Sunan Abu Daud*. t.t: al-Maktabah al-Asriyyah. no:1468,2/74.

¹² Ibn Majah (n.d). *Sunan Ibn Majah*. t.t: Dar Ihya al-Kutub al-Arabiyyah. no:1341, 1/425.

اقْرَأُوا الْقُرْآنَ بِلُحُونِ الْعَرَبِ وَأَصْوَاتِهَا، وَإِيَّاكُمْ وَحُؤْنَ أَهْلِ الْكِتَابَيْنِ، وَأَهْلِ الْفُسْقِ، فَإِنَّهُ سَيَجِيءُ بَعْدِي قَوْمٌ يُرْجَعُونَ بِالْقُرْآنِ تَرْجِيعَ الْغِنَاءِ وَالرَّهْبَانِيَّةِ وَالنُّوحِ، لَا يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ، مَفْتُونَةٌ قُلُوبُهُمْ، وَقُلُوبٌ مَن يُعْجِبُهُمْ شَأْنُهُمْ

Maksudnya: “Bacalah al-Qur’an dengan lagu-lagu Arab dan suara mereka. Dan jauhilah diri kamu dari lagu-lagu mereka yang melakukan dosa besar dan orang-orang fasiq. Sesungguhnya akan datang satu kaum yang melagukan al-Quran dengan lagu-lagu nyanyian, lagu gereja dan lagu kematian. Sebelum melangkahi leher mereka pun sudah rusak hati mereka dan hati orang yang mengagumi keadaan mereka¹³.”

Malah dalam sebuah hadis yang lain, Rasulullah ﷺ seakan-akan memberikan amaran kepada umatnya agar dijauhkan daripada enam golongan akan muncul sebelum hari kiamat nanti dan di kalangan golongan ini termasuklah di dalamnya mereka yang melagukan al-Qur’an. Sabda Rasulullah ﷺ:

بَادِرُوا بِالْمَوْتِ سِتًّا , إِمْرَةَ السُّفَهَاءِ , وَكَثْرَةَ الشَّرْطِ , وَبَيْعَ الْحُكْمِ , وَاسْتِحْقَافًا بِالْدَّمِ , وَتُشْوَاءَ يَتَّخِذُونَ الْقُرْآنَ مَرَامِيرَ , يُقَدِّمُونَهُ لِيُعْنِيَهُمْ , وَإِنْ كَانَ أَقْلَهُمْ فَفَهَا .

Maksudnya: “Segeralah kamu menemui ajal sekiranya muncul enam perkara ini iaitu: pemerintahan yang dipegang oleh orang-orang yang jahil, banyaknya penguat kuasa (yang zalim), jual-beli hukum (penghakiman yang boleh dijual beli), nyawa tidak lagi berharga (dan terputusnya tali silaturrahim), serta anak-anak muda yang menjadikan al-Qur’an sebagai nyanyian, dia diangkat menjadi imam agar menyanyikan al-Qur’an sekalipun dia adalah orang yang paling tidak memahami al-Qur’an tersebut.¹⁴”

Gambaran yang berbeza daripada hadis-hadis menjadikan para ulama berselisih pandangan mengenai keharusan hukum melagukan al-Qur’an. Ada dalam kalangan mereka yang mengharuskannya, malah ada juga yang melarang. Al-Imam Ibn al-Qayyim melihat bahawa seni tarannum ini boleh dibahagikan kepada dua jenis iaitu:

(1) Tarannum atau melagukan al-Qur’an yang datang secara natural (secara tabi’i) yang tanpa perlu bersusah payah disamping menjaga tatacara Tajwid dan tidak merosakkan makna. Maka tarannum sebegini adalah diharuskan.

¹³ Al-Tabrani, *Mu’jamal-Awsat*, t.t: Dar al-Haramain. no:7223, 7/183.

¹⁴ Ibn Abi Syaibah (1409H). *Musannaf Ibn Abi Syaibah*. Riyadh: Maktabah al-Rusyd. no hadis, 37736, 7/529.

(2) Manakala Tarannum yang terhasil dengan bebanan lagu yang dibangunkan melalui ahli muzik, sehingga merosakkan disiplin ilmu Tajwid disamping tidak menjaga kerangka makna ayat al-Qur'an, maka Tarannum sebegini adalah ditegah.

Berdasarkan kajian oleh Muhammad Lukman Ibrahim dan Mustaffa Abdullah¹⁵, hukum Tarannum adalah harus berdasarkan pandangan sarjana al-Qur'an dalam bidang ini, dengan menjaga hukum Tajwid serta menjauhkan unsur-unsur melampau yang boleh merosakkan makna al-Qur'an.

5. ALIRAN ILMU TARANNUM AL-QUR'AN SERTA JENIS-JENISNYA

Pembacaan al-Qur'an secara berlagu yang mutawatir dengan mengikut lajaj Arab adalah terbahagi kepada dua aliran iaitu lagu-lagu yang berirama Arab Hijaz dan lagu-lagu yang berirama Arab Misri¹⁶

5.1 Lagu-lagu yang berirama Arab Hijaz:

Lagu berirama hijaz ini juga dikenali sebagai lagu Makkawi di mana ianya berasal dan berkembang di Makkah dan sekitar Jazirah Arab di bahagian Timur yang dikenali sebagai Hijaz. Masyarakat Arab Hijaz biasanya membaca al-Qur'an dengan berpandukan kepada asas-asas lagunya (أصول ترنم) sebagaimana dirumuskan dengan singkatan *Bihumrin Jasad* (بِحُمْرٍ جَسَدٍ) yang bererti:

- 1) Huruf Ba' (ب) ditujukan kepada gaya lagu Banjakah
- 2) Huruf Ha' (ح) ditujukan kepada gaya lagu Husaini
- 3) Huruf Mim (م) ditujukan kepada gaya lagu Mayyah
- 4) Huruf Ro (ر) ditujukan kepada gaya lagu Rakbi
- 5) Huruf Jim (ج) ditujukan kepada gaya lagu Jaharkah
- 6) Huruf Sin (س) ditujukan kepada gaya lagu Sikah
- 7) Huruf Dal (د) ditujukan kepada gaya lagu Dakkah

¹⁵ Muhammad Lukman, Mohd Yakub@Zulkifli, dan Mustaffa (2012). *op.cit.*

¹⁶ Nik Jaa'far (2012). *op.cit.*; Mohd Ali (2015). *op.cit.*

Selain daripada lagu-lagu yang disebutkan di atas, terdapat beberapa lagi lagu tambahan (ترنم فروع) yang didendangkan oleh masyarakat Arab Hijaz¹⁷.

5.2 Lagu-lagu yang berirama Arab Misri:

Lagu-lagu yang berirama Arab Misri ini merupakan lagu-lagu Arab ala Mesir yang tumbuh dan berkembang subur di lembah Nil. Lagu berirama Misri ini lebih diterima dan lebih popular jika dibandingkan dengan lagu Makkawi atau lagu berirama Hijaz, bahkan dapat dikatakan hampir seluruh negara Islam dewasa ini mengalunkan lagu berirama Arab Misri ini. Manakala, lagu-lagu berirama Hijazi boleh dikatakan jarang sekali dialunkan oleh para *Qurra'*. Lagu berirama Misri ini mempunyai asas-asas lagu yang telah ditetapkan, iaitu sebanyak tujuh lagu yang dirumuskan dengan singkatan *Bihushrin Jasad* (بِحُضْرٍ جَسَدٌ) yang bermaksud :

- 1) Huruf Ba' (ب) ditujukan kepada lagu Bayyati
- 2) Huruf Ha' (ح) ditujukan kepada lagu Hijaz
- 3) Huruf Shad (ص) ditujukan kepada lagu Soba
- 4) Huruf Ro' (ر) ditujukan kepada lagu Rast
- 5) Huruf Jim (ج) ditujukan kepada lagu Jiharkah
- 6) Huruf Sin' (س) ditujukan kepada lagu Sikah
- 7) Huruf Dal (د) ditujukan kepada lagu Nahawand

Ketujuh-tujuh lagu ini dianggap sebagai lagu asas atau lagu pokok di Nusantara ini. Selain daripada lagu-lagu tersebut, masih banyak lagi lagu-lagu yang terkenal yang dianggap sebagai cabang daripada lagu-lagu asas di atas.

6. JENIS-JENIS TARANNUM QUR'AN

Di Malaysia, Tarannum yang popular dan biasa dilagukan oleh para qari adalah lagu yang berirama Misri dengan membawakan tujuh jenis lagu setiap kali membaca al-Qur'an. Lagu-lagu tersebut ialah lagu Bayyati, Hijaz, Soba, Rast, Jiharkah, Sikah, dan Nahawand. Setiap jenis lagu tersebut mempunyai sifat serta peranannya yang tersendiri.

---

¹⁷ Mohd Ali (2015). *op.cit.*

6.1 Tarannum Bayyati

Perkataan Bayyati adalah berasal daripada perkataan Arab iaitu (بيت) yang bererti rumah atau tempat kediaman. Pada istilah ilmu Tarannum pula, ianya adalah nama bagi satu jenis alunan Tarannum yang dipopularkan oleh qari-qari Arab terutamanya qari-qari dari Mesir¹⁸.

Sifat-sifat Tarannum Bayyati¹⁹

Antara sifat-sifat Tarannum Bayyati adalah seperti berikut:

- a) Halus dan lembut
- b) Mempunyai kelembutan disamping ketegasan
- c) Mempunyai unsur keharmonian dan ketenangan
- d) Kesesuaian dengan Tarannum pembuka dan penutup

6.2 Tarannum Hijaz

Hijaz merupakan nama bagi suatu kawasan yang terletak di negara Arab. Walaubagaimana pun, tidak dapat di pastikan siapakah yang meletakkan nama bagi Tarannum Hijaz sempena nama kawasan tersebut. Namun, apa yang pasti bahawa lagu ini telah muncul dan berkembang terlebih dahulu di Hijaz. Kemudian lagu ini dibawa ke Mesir dan berkembang pula di Lembah Sungai Nil sehingga dikenali dengan nama Hijaz Misri²⁰.

Sifat-sifat Tarannum Hijaz²¹:

- a) Mempunyai gerak yang lambat, tetapi sangat berkesan
- b) Iramanya yang tegas dan bersemangat
- c) Lebih sesuai digunakan untuk ayat-ayat yang berunsur perintah, larangan, marah dan sewaktu dengannya

---

¹⁸ Nik Jaa'far (2012). *op.cit.* Mohd Ali (2015). *op.cit.*

¹⁹ Ibid.

²⁰ Mohd Ali (2015). *Seni Lagu Al-Quran Di Malaysia, op.cit.*

²¹ Nik Jaa'far (2012). *op.cit.*; Mohd Ali (2015), *op.cit.*

6.3 Tarannum Soba

Menurut keterangan daripada Dr. Sayid Agil Husain al-Munawwar, (salah seorang tokoh lagu yang terkenal dan ketua Jurusan Tafsir dan Hadith di Fakulti Ushuluddin, Institut Agama Islam Negeri (IAIN) di Jakarta), berpendapat bahawa Tarannum Soba ini berasal dari satu daerah di Syuria. Lagu ini menggambarkan kedukaan dan kesedihan seseorang yang memerlukan penyelesaian atau bantuan²². Manakala, menurut Nik Jaafar²³ pula perkataan soba memberi erti rindu. Pada istilah ilmu Tarannum, ianya adalah nama bagi satu jenis alunan Tarannum yang di popularkan oleh pakar Tarannum Arab mengikut budaya mereka.

Sifat-sifat Tarannum Soba²⁴

- a) Gerak irama yang ringan, cepat dan mendatar
- b) Iramanya yang lembut, syahdu dan mendayu-dayu
- c) Memberi penyesuaian kepada ayat yang menunjukkan memohon, merayu, merintah²⁵. Manakala, sedikit berbeza daripada Mohd Ali²⁶, menyatakan Tarannum soba ini memberi penyesuaian kepada ayat yang menunjukkan kegembiraan, kesedihan, dan pujukan.

6.4 Tarannum Rast

Menurut kupasan daripada Mohd Ali²⁷, bahawasanya pakar-pakar seni lagu al-Qur'an telah berbeza pendapat berkenaan dengan asal usul lagu Rast. Ustaz Nik Jaafar bin Nik Ismail salah seorang daripada pakar dalam seni lagu dan tajwid al-Qur'an dari Malaysia berpendapat bahawa lagu ini berasal dari Parsi (Iran). Kemudiannya diubah suai oleh orang-orang Mesir, sehingga ia dikenali sebagai salah satu lagu yang popular di Mesir. Berlainan pula dengan pendapat daripada Dr. Sayid Agil Husain al-Munawwar, pakar seni lagu al-Qur'an dari negara jiran, mengatakan bahawa lagu Rast ini berasal dari nama sebuah bandar Ras (راس), kemudian, setelah lagu ini sampai ke Hijaz, perkataan (راس) tersebut ditambah dengan huruf Ta' (رست) di belakangnya

²² Mohd Ali (2015). *Seni Lagu Al-Quran Di Malaysia, op.cit.*

²³ Nik Jaa'far (2012). *Buku Qawaid Tarannum; Cara Berlagu, op.cit.*

²⁴ Nik Jaa'far (2012). *op.cit*; Mohd Ali (2015). *op.cit.*

²⁵ Nik Jaa'far (2012). *op.cit*

²⁶ Mohd Ali (2015). *op.cit.*

²⁷ Ibid.

sehingga namanya menjadi (رست). Lagu ini memerlukan suara yang tinggi dan kuat, kerana ia sebagai lambang keagungan. Bagi Dr. Muhsin Salim pula, pensyarah nahgam si Institut Ilmu al-Qur'an di Jakarta, mengatakan bahawa lagu Rast dinamakan dengan nama Rasydah. Kata-kata ini berasal daripada ungkapan yang berbunyi Hadza Rast (هذارسست), atau Dza Rast (ذارسست) akhirnya menjadi Rasydah (رشدة) atau Rast.

Sifat-sifat Tarannum Rast²⁸

- a) Mempunyai gerak lembut di samping ketegasan
- b) Mempunyai gerak yang ringan
- c) Kelembutan alunan yang mempersonakan
- d) Mempunyai kelincahan yang penuh semangat
- e) Dapat disesuaikan dengan sebarang ragam ayat

6.5 Tarannum Jiharkah

Menurut Nik Jaafar, Tarannum Jiharkah berasal dari negara Parsi (Iran) dan ianya telah diterima pakai oleh qari-qari negara Hijaz dengan di ubahsuai mengikut budayanya. Manakala menurut Mohd Ali²⁹ pula, terdapat sebahagian pendapat mengatakan bahawa Tarannum Jiharkah ini berasal dari benua Afrika. Walaubagaimanapun, sehingga sekarang Tarannum Jiharkah ini telah dipopularkan oleh qari-qari daripada Mesir dengan mengikut alunan budayanya yang agak lembut, bersesuaian dengan kelembutan dan kehebatan Al-Qur'an itu sendiri³⁰.

Sifat-sifat Tarannum Jiharkah³¹

- a) Mempunyai gerak ringan dan cepat
- b) Mempunyai kelembutan yang menusuk kalbu
- c) Mempunyai unsur ketenangan dan keharmonian
- d) Kesesuaian dengan ayat-ayat yang berbentuk memohon, merayu, merintih, ayat berbentuk kesedihan dan kerinduan.

²⁸ Nik Jaa'far (2012). *op.cit*; Mohd Ali (2015). *op.cit*.

²⁹ Mohd Ali (2015). *op.cit*.

³⁰ Nik Jaa'far (2012). *op.cit*

³¹ Nik Jaa'far (2012). *op.cit*; Mohd Ali (2015). *op.cit*.

6.6 Tarannum Sikah

Tarannum Sikah berasal dari negara Parsi³² yang bermaksud gemerincing gitar³³. Namun, ada setengah pendapat mengatakan bahawa lagu Sikah ini berasal dari satu daerah yang bersempadan antara semenanjung Tanah Arab dengan Iran dan Afghanistan. Kemudian, lagu ini digubah semula oleh pakar-pakar lagu Arab Hijaz dan Mesir, hinggalah lagu ini berada dalam kumpulan lagu-lagu Mesir³⁴.

Sifat-sifat Tarannum Sikah³⁵

- a) Mempunyai gerak lambat
- b) Mempunyai kelembutan yang menusuk kalbu
- c) Mempunyai ciri-ciri kesedihan dan kerintihan
- d) Mempunyai kesesuaian dengan ayat-ayat yang menunjukkan memohon, merayu, merintah, pujukan dan harapan.

6.7 Tarannum Nahawand

Perkataan Nahawand (نھاوند) adalah nama bagi suatu tempat yang terletak di daerah Hamadan(همدان), Parsi³⁶. Pada istilah ilmu Tarannum, ianya adalah nama bagi suatu jenis alunan Tarannum yang dipopularkan oleh qari-qari daerah tersebut mengikut alunan budaya tempatnya³⁷. Lagu ini kemudiannya diubah suai dan digubah semula oleh para qurra' Mesir dan dialunkan sehingga sekarang mengikut alunan budaya Mesir³⁸.

Sifat-sifat Tarannum Nahawand³⁹

- a) Mempunyai gerak ringan yang berkesan
- b) Kehalusan seni yang mempesonakan

---

³² Nik Jaa'far (2012). *op.cit*; Mohd Ali (2015). *op.cit*.

³³ Mohd Ali (2015), *op.cit*.

³⁴ Nik Jaa'far (2012). *op.cit*; Mohd Ali (2015). *op.cit*.

³⁵ Ibid.

³⁶ Nik Jaa'far (2012). *op.cit*; Mohd Ali (2015). *op.cit*.

³⁷ Nik Jaa'far (2012). *op.cit*

³⁸ Nik Jaa'far (2012). *op.cit*; Mohd Ali (2015). *op.cit*.

³⁹ Ibid.

- c) Mempunyai kesesuaian dengan ayat-ayat yang menunjukkan memohon, mencerita, gembira dan sedih

Jadual 1 memaparkan pengelasan setiap jenis Tarannum kepada sifat dan unsur yang terdapat pada setiap satunya, kesesuaian ayat, beserta dengan peranan-peranan jenis-jenis Tarannum tersebut.

Jenis-jenis Tarannum	Sifat dan Unsur	Kesesuaian ayat
Bayyati	<ul style="list-style-type: none"> • Halus dan lembut • Kelembutan disamping ketegasan • Keharmonian dan ketenangan 	Ayat Pembukaan & Penutup
Hijaz	<ul style="list-style-type: none"> • Gerak lambat, tetapi sangat berkesan • Iramanya yang tegas dan bersemangat 	Ayat Perintah, Tegahan, Larangan, Marah
Soba	<ul style="list-style-type: none"> • Gerak irama yang ringan, cepat dan mendatar • Iramanya yang lembut, syahdu dan mendayu-dayu 	Memohon, Merayu, Merintah, Gembira, Sedih, dan Pujukan
Rast	<ul style="list-style-type: none"> • Gerak lembut disamping ketegasan • Gerak yang ringan • Alunan yang mempersonakan • Kelincahan yang penuh semangat 	Sesuai dgn mana-mana ragam ayat al-Qur'an
Jiharkah	<ul style="list-style-type: none"> • Mempunyai gerak ringan • Kelembutan yang menusuk kalbu • unsur ketenangan dan keharmonian 	Memohon, Merayu, Merintah, Gembira, Sedih, Pujukan
Sikah	<ul style="list-style-type: none"> • Mempunyai gerak lambat • Kelembutan yang menusuk kalbu • Kesedihan dan kerintihan 	Memohon, Merayu, Merintah, Pujukan, Harapan
Nahawand	<ul style="list-style-type: none"> • Mempunyai gerak ringan yang berkesan • Kehalusan seni yang mempesonakan 	Gembira, Memohon, Mencerita Sedih

(Nik Jaa'far, Mohd Ali)

Jadual 1. Klasifikasi bagi setiap jenis Tarannum.

7. KAEDAH MELAGUKAN TARANNUM

Amalan melagukan Tarannum di Malaysia adalah berasaskan kepada lagu-lagu daripada aliran Arab Misri iaitu Tarannum Bayyati, Hijaz, Rast, Jiharkah, Nahawand,

Sikah dan Soba. Menurut Sheikh Ali Juma'ah⁴⁰, aliran Arab Misri ini mempunyai keistimewaan yang tersendiri dan berbeza merangkumi empat faktor iaitu mempunyai kelunakan suara, keyakinan tinggi dalam persembahan, hafalan yang sempurna dan pembelajaran tajwid yang terperinci.

Menurut Muhammad Lukman⁴¹, seorang qari perlu menguasai kaedah-kaedah bertarannum untuk mempersembahkan sesuatu bacaan dengan baik. Di mana ianya bertujuan untuk membezakan antara Tarannum al-Qur'an dengan selainnya seperti qasidah, berzanji dan sebagainya. Kaedah bacaan berdasarkan prinsip ilmu Tarannum sangat penting bagi menghasilkan tahsin, iaitu kaedah-kaedah yang menghasilkan bacaan yang merdu serta memberi sentuhan ketenangan kepada pembaca dan juga pendengar⁴². Selain itu, seorang *muqallid* (seorang qari mengikut gaya alunan Tarannum gurunya atau mengikut jalan qari terdahulu) tidak seharusnya mengikuti bacaan gurunya secara total atas sebab bakat dan kemampuan suara seseorang adalah berbeza dan tersendiri, begitu juga dengan gaya bacaan seseorang individu. Selain itu juga, pembelajaran Tarannum daripada pelbagai guru akan melahirkan kepakaran serta *tariq* mereka yang tersendiri⁴³.

Seorang guru Tarannum ataupun tokoh Tarannum mempunyai kaedah mereka tersendiri dalam mengajarkan Tarannum al-Qur'an. Sebagai contoh, kaedah pengajaran Tarannum Dato' Nik Jaafar Bin Nik Ismail⁴⁴ antaranya ialah; mengenali suara pelajar, memberi penekanan terhadap ilmu tajwid, penyampaian bacaan bertarannum mengikut kemampuan masing-masing, mengalunkan irama Tarannum dengan corong-corong suara yang betul, membaca dengan lahjah arab kerana gaya *al-lahjah al-arabiyyah* memberi kesan kepada seni bacaan tarannum itu⁴⁵, memberi penekanan terhadap tadabbur ayat semasa bertarannum, keyakinan dengan kemampuan diri ketika bertarannum, kebebasan dalam penyusunan harakat lagu, talaqqi dan musyafahah,

---

⁴⁰ Wan Hilmi, Hamdi, dan Ahamad Asmadi (2018). "Aliran Madrasah Tilawah: Kajian Terhadap Tokoh-Tokoh Qari Mesir Melalui Bacaan Tarannum." *International Journal of Civilizational Studies and Human Sciences* 1(4), 40–49.

⁴¹ Muhammad Lukman et al. (2021). "Variasi Metodologi Ilmu Tarannum: Suatu Perbincangan Kritis." *op.cit*

⁴² Muhammad Lukman (2021). "Metodologi Dalam Persembahan Maqamat : Suatu Perbahasan Awal." *Proceedings of the 7th International Conference on Quran as Foundation of Civilization (SWAT2021)*, no. October, 502–9.

⁴³ Muhammad Lukman (2020). "Metodologi Ilmu Tarannum Raghīb Muṣṭafā Ghalwasy: Suatu Tinjauan Awal." *Journal of Usuluddin* 48(1), 99–112.

⁴⁴ Mohamad Alwi et al. (2020). "Metodologi Dato' Nik Jaafar Bin Nik Ismail Dalam Pengajaran Tarannum Al-Quran Di Malaysia." *Journal of Islamic, Social Economics and Development (JISED)*. 5(34), 83-94.

⁴⁵ Wan Hilmi et al. (2019). "Ketokohan Haji Hasan Musa Dalam Seni Tarannum Di Malaysia Dan Kaedah Tilawah Al-Quran Al-Lahjah Al-Arabiyyah." *BITARA International Journal of Civilizational Studies and Human Sciences*. 2(3), 93-102.

penjagaan suara yang baik, penekanan terhadap Tarannum aliran Misri, dan niat yang betul dalam bertarannum. Manakala bagi Dato' Ismail Bin Hashim pula, penekanan kaedah pengajaran Tarannum beliau bermula dengan teknik-teknik untuk menghilangkan gemuruh ketika persembahan, kemudian mendengar lagu-lagu arab, mengikut bacaan guru, menyusun harakat Tarannum dengan baik, kaedah mengulang-ulang bacaan, memperbetulkan niat belajar Tarannum Al-Quran, penjagaan suara dengan baik, burdah lagu, istilah-istilah lagu, teknik pernafasan yang betul, menguji bacaan pelajar-pelajarnya, serta merujuk qari-qari yang muktabar⁴⁶.

Dalam konteks pendidikan Tarannum di peringkat Kementerian Pendidikan, terdapat kajian yang menunjukkan bahawa kemahiran melagukan Tarannum secara praktikal dikalangan guru KKQ adalah sederhana rendah dimana keadaan ini membimbangkan dan perlu ditangani segera⁴⁷.

Umumnya, falsafah dalam melagukan al-Qur'an secara bertarannum ini adalah untuk menghubungkan rasa hati pembaca dan pendengar terhadap keagungan Allah SWT pencipta yang maha agung. Ia merupakan suatu usaha ke arah pencapaian amalan membaca al-Qur'an yang bernilai tinggi⁴⁸. Antara peranan Tarannum dalam pembacaan ayat al-Qur'an adalah untuk menambah kekhusyukan dan keinsafan dalam diri pembaca dan juga pendengar⁴⁹. Ini adalah kerana suara yang merdu dan disulami dengan lagu-lagu yang indah, sama ada ketika membaca al-Qur'an atau ketika mengumandangkan seruan azan untuk menunaikan ibadah solat akan menimbulkan penghayatan terhadap perintah-perintah Allah yang terkandung di dalam al-Qur'an. Ia juga dapat menggerakkan hati seseorang untuk bertindak melakukan apa yang diserukan melalui bacaan ayat suci al-Qur'an yang merdu⁵⁰.

Falsafah dan peranan bertarannum ini bertepatan dengan teknik ataupun kaedah dalam melagukan al-Qur'an dengan menghubungkan maksud ayat al-Qur'an dan menyesaikannya dengan lagu-lagu Tarannum tersebut. Sebagai contoh, jika ayat yang dibaca berkisarkan atau menceritakan tentang ancaman atau azab Allah yang pedih, maka perlulah untuk disesuaikan maksud ayat tersebut dengan lagu yang menunjukkan ketegasan dan kekerasan iaitu Tarannum Hijaz. Jika ayat tersebut dibaca dengan nada

⁴⁶ Mohamad Alwi et al. (2021). "Metodologi Dato' Ismail Bin Hashim Dalam Pengajaran Tarannum Al-Quran Di Malaysia." *QALAM International Journal of Islamic and Humanities Research* 1(1), 101-6.

⁴⁷ Mohamad Khairul, Talhah, and Kamarul Azmi. "Competence and Method of Teaching Tarannum Al-Quran Among Teachers of Special Class on Reading and Memorizing Al-Quran Skill (KKQ) in Johor." 3rd International Conference on Research of Educational Administration and Management. (*ICREAM 2019*) 400, no. Icream 2019(*ICREAM 2019*) 400, no. Icream 2019 (2020)

⁴⁸ Nik Jaa'far (2012). *op.cit.*

⁴⁹ Nik Jaa'far (2012). *op.cit.* Mohd Ali (2015). *op.cit.*

⁵⁰ Mohd Ali (2015). *op.cit.*

yang sedih atau lembut, maka penyampaian terhadap maksud ayat itu tidak sampai ke dalam jiwa pembaca mahupun pendengar.

Ironinya, dalam tinjauan awal terhadap perkara tersebut, kebanyakan pembaca yang melagukan al-Qur'an secara bertarannum tidak menghubungkan makna ayat dengan lagu bacaan mereka. Sebaliknya lagu (Bayyati, Hijaz, Soba, Rast, Sikah, Jiharkah, dan Nahawand) dijadikan sebagai tunggak utama dalam melagukan bacaan.

8. METODOLOGI

Rekabentuk kajian ini adalah kajian kualitatif dan metodologi yang digunakan di dalam penulisan ini adalah dengan menggunakan pendekatan kaedah analisis kandungan iaitu daripada buku Tarannum yang dikarang oleh Haji Nik Jaafar Nik Ismail iaitu Buku Qawaid Tarannum: Cara Berlagu tahun 2012 dan karangan Mohd Ali Abu Bakar iaitu Seni lagu Al-Qur'an di Malaysia Tahun 2015 serta artikel-artikel penulisan berkaitan ilmu Tarannum. Kesahan bersama pakar bidang Tarannum dan Tafsir telah dilakukan bagi mengemukakan analisis sifat dan unsur yang relevan dengan maqam-maqam Tarannum. Tinjauan awal juga dilakukan terhadap qari-qari di Malaysia dengan menggunakan kaedah temubual ringkas (temubual tidak berstruktur) bagi mengenalpasti teknik melagukan Al-Qur'an secara berlagu iaitu bertarannum. Soalan untuk temubual ringkas tersebut adalah berkaitan dengan kaedah bacaan secara bertarannum di Malaysia.

9. DAPATAN KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Seperti yang telah disebutkan, di Malaysia, lagu-lagu Tarannum al-Qur'an telah dipengaruhi oleh aliran Tarannum Misri seperti Tarannum Bayyati, Hijaz, Rast, Jiharkah, Nahawand, Sikah dan Soba. Setiap satu daripada Tarannum tersebut mempunyai sifat-sifat serta unsur yang tersendiri seperti yang telah disebutkan di atas, pada jenis-jenis Tarannum Quran. Jadual 2 di bawah menunjukkan persamaan dan perbezaan pendapat antara dua pengarang buku Tarannum berkaitan dengan setiap satu sifat Tarannum. Kemudian, analisis telah dilakukan bersama pakar daripada bidang Tarannum dan pakar daripada bidang Tafsir bagi mendalami serta menunjukkan sifat-sifat atau unsur yang lebih relevan bagi setiap satu jenis Tarannum supaya ianya dapat di kaitkan dengan makna ayat-ayat Al-Qur'an.

TARANNUM	KARANGAN	PERSAMAAN			PERBEZAAN			ANALISIS SIFAT@UNSUR				
Bayyati	Nik Jaafar	Pembuka	Penutup					Sapaan	Seruan	Simpulan		
	Mohd Ali	Pembuka	Penutup									
Hijaz	Nik Jaafar	Perintah	Tengah	Marah				Suruhan	Larangan	Ancaman	Ketegasan	
	Mohd Ali	Perintah	Larangan	Marah								
Soba	Nik Jaafar				Memohon	Merayu	Merintih	Rayuan	Rintihan	Pujukan	Kesedihan	Kegembiraan
	Mohd Ali				Gembira	Sedih	Pujukan					
Rast	Nik Jaafar	Sesuai dengan mana-mana ayat Quran						Sesuai dengan sebarang bentuk ayat				
	Mohd Ali	Sesuai dengan sebarang ragam ayat										
Jiharkah	Nik Jaafar				Memohon	Merayu	Merintih	Rayuan	Rintihan	Pujukan	Kesedihan	
	Mohd Ali				Kesedihan	Kerinduan						
Sikah	Nik Jaafar	Memohon			Merayu	Merintih		Rayuan	Rintihan	Pujukan	Harapan	Ketegasan
	Mohd Ali	Permohonan			Pujukan	Harapan						
Nahawand	Nik Jaafar				Memohon	Mencerita		Rayuan	Penceritaan	Rangsangan	Kegembiraan	
	Mohd Ali				Gembira	Sedih						

Jadual 2. Persamaan dan perbezaan pendapat daripada dua karangan buku Tarannum serta analisis unsur dan sifat daripada pakar bagi setiap maqam Tarannum.

Berdasarkan jadual 2 di atas, analisis kandungan terhadap karya Nik Jaafar dan karya Mohd Ali terhadap unsur dan sifat-sifat maqam Tarannum mempunyai persamaan dan perbezaan. Oleh yang demikian, hasil daripada kesahan pakar bidang Tarannum dan pakar daripada bidang Tafsir telah mencadangkan analisis unsur dan sifat bagi setiap maqam Tarannum. Bagi maqam Bayyati, unsur dan sifat yang bersesuaian dengannya adalah sapaan, seruan, dan simpulan. Oleh itu, maksud ayat-ayat al-Qur'an yang bersesuaian dengan sifat atau unsur tersebut boleh di lagukan dengan Tarannum Bayyati. Manakala, untuk maqam Hijaz pula, analisis unsur atau sifat ayat al-Qur'an yang bersesuaian dengan makna yang berkisarkan suruhan, larangan, ancaman dan ketegasan sesuai dialunkan dengan maqam Hijaz. Bagi maqam Soba, ayat al-Qur'an yang berunsurkan rayuan, rintihan, pujukan, kesedihan atau ayat-ayat kegembiraan sesuai untuk dialunkan dengan Tarannum Soba. Bagi maqam Rast, sebarang bentuk ayat sesuai untuk dialunkan dengan maqam Rast. Maqam Jiharkah pula sesuai untuk dialunkan dengan unsur ayat berkisarkan rayuan, rintihan, pujukan dan juga kesedihan. Ayat al-Qur'an yang mempunyai unsur rayuan, rintihan, pujukan, harapan dan juga ketegasan sesuai dialunkan dengan maqam Sikah. Manakala, ayat al-Quran yang mempunyai unsur rayuan, penceritaan, rangsangan dan juga kegembiraan sesuai untuk dialunkan dengan alunan maqam Nahawand.

Selain daripada itu, hasil daripada dapatan kajian daripada temubual ringkas (temubual tidak berstruktur) bersama qari-qari mendapati bahawa kaedah melagukan al-Qur'an di Malaysia adalah berdasarkan kepada lagu, dimana makna ayat al-Qur'an tidak di titik beratkan oleh pembaca atau qari. Berdasarkan temu bual tersebut, hal ini adalah kerana kelemahan pembaca atau qari itu sendiri terhadap penguasaan bahasa Arab. Selain itu, pengamalan kaedah pembacaan al-Qur'an secara bertarannum ini dengan memfokuskan kepada lagu telah diamalkan sekian lama di Malaysia.

10. RUMUSAN

Ilmu Tarannum merupakan satu ilmu seni suara yang sangat unik. Tidak semua orang mempunyai bakat untuk mengalunkan bacaan al-Quran secara bertarannum. Ia mempunyai prinsipnya yang tersendiri dalam melagukan bacaan secara bertarannum dengan menggunakan maqam-maqam Tarannum tertentu diikuti dengan tabaqat suara. Tambahan pula, jika bacaan secara bertarannum dapat disesuaikan dengan makna ayat al-Quran, pembacaan secara bertarannum akan menjadi lebih bermakna lagi kepada pembaca dan juga pendengar. Ia sekaligus dapat melahirkan penghayatan terhadap bacaan tersebut.

Dapat disimpulkan daripada kajian ini bahawa setiap maqam Tarannum mempunyai unsur dan sifatnya yang tersendiri. Berdasarkan analisis kandungan yang telah dijalankan melalui dua karya Tarannum iaitu karya Nik Jaafar berjudul Buku

Qawaid Tarannum: Cara Berlagu dan karya Mohd Ali berjudul Seni Lagu Al-Qur'an di Malaysia menunjukkan bahawa terdapat sedikit perbezaan dalam menterjemahkan unsur dan sifat bagi setiap maqam Tarannum. Justeru, analisis bersama pakar dalam bidang Tarannum dan juga Tafsir telah dilakukan bagi mendalami lagi unsur-unsur serta sifat-sifat yang lebih relevan bagi setiap jenis maqam Tarannum. Hasil daripada kajian bersama pakar-pakar dapat dilihat pada jadual 2 dengan menganalisis sifat-sifat dan unsur-unsur bagi setiap jenis maqam Tarannum.

RUJUKAN

- [1] Abu Daud (n.d). *Sunan Abu Daud*. al-Maktabah al-Asriyyah.
- [2] Al-Tabrani (n.d). *Mu'jamal-Awsat*. Dar al-Haramain.
- [3] Anuar, Hasin, Alias Norazman, and Daud Zainora (2021). "Tarannum Al-Quran Berteraskan Makna Ayat: Satu Tinjauan Awal Ke Atas Uslub Bacaan Mujawwad Syeikh Mustafa Ismail." *Proceedings of the 7th International Conference on Quran as Foundation of Civilization (SWAT 2021) FPQS, Universiti Sains Islam Malaysia*, no. October, 6–7.
- [4] Ibn Abi Syaibah (1409). *Musannaf Ibn Abi Syaibah*. Riyadh: Maktabah al-Rusyd.
- [5] Ibn Majah (n.d). *Sunan Ibn Majah*. Dar Ihya al-Kutub al-Arabiyyah.
- [6] Khalid, Isa, Ibrahim Muhammad Lukman, and Daud Mahyudin (2016). "Tan Sri Dato' Haji Hassan Azhari: Metodologi Pengajaran Dan Pembelajaran Dalam Ilmu Taranum Al-Quran." *Al-Basirah* 6(1), 31–47.
- [7] Mohamad Alwi, Ab Rahman, Sheh Yusuff Mohd Sholeh, Salem Balagem Ali Omar, and Ramli Sumaiyah (2020). "Metodologi Dato' Nik Jaafar Bin Nik Ismail Dalam Pengajaran Tarannum Al-Quran Di Malaysia." *Journal of Islamic, Social Economics and Development (JISED)* 5(34), 83–94. www.jised.com.
- [8] Mohamad Alwi, Ab Rahman, Sheh Yusuff Mohd Sholeh, Salem Balagem Ali Omar, Ramli Sumaiyah, and Othman Yusuf (2021). "Metodologi Dato' Ismail Bin Hashim Dalam Pengajaran Tarannum Al-Quran Di Malaysia." *QALAM International Journal of Islamic and Humanities Research* 1(1), 101–6.
- [9] Mohamad Khairul, Latif, Jimaain Talhah, and Jasmi Kamarul Azmi. "Competence and Method of Teaching Tarannum Al-Quran Among Teachers of Special Class on Reading and Memorizing Al-Quran Skill (KKQ) in Johor."

3rd International Conference on Research of Educational Administration and Management (ICREAM 2019) 400, no. Icream 2019 (2020): 249–53. Retrieved from: <https://doi.org/10.2991/assehr.k.200130.177>.

- [10] Mohd Ali, Abu Bakar (2015). *Seni Lagu Al-Quran Di Malaysia*. Kuala Lumpur: Darul Fikir.
- [11] Mohd Zaini, Zakaria, Mohamed Yusoff Adnan, and Mohd Raus Norakyairee (2018). *Seni Tarannum Al-Quran*. Negeri Sembilan: Penerbit USIM.
- [12] Muhamad Nasir, Mohamad Salleh, Ariffin Sedek, and M.Yusoff Zulkifli (2017). “Penguasaan Tarannum Al-Quran : Analisis Terhadap Peserta Tilawah Al-Quran Sekolah Menengah Kementerian Di Daerah Klang Dan Sepang.” *QURANICA, International Journal of Quranic Research* 9, no. 1 (2017): 67–92. Retrieved from: https://doi.org/10.1507/endocrine1927.57.2_145.
- [13] Muhammad Lukman, Ibrahim (2021). “Metodologi Dalam Persembahan Maqamat : Suatu Perbahasan Awal.” *Proceedings of the 7th International Conference on Quran as Foundation of Civilization (SWAT2021)*, no. October, 502–9.
- [14] Muhammad Lukman, Ibrahim (2020). “Metodologi Ilmu Tarannum Raghīb Mustafā Ghalwasy: Suatu Tinjauan Awal.” *Journal of Usuluddin* 48(1), 99–112. Retrieved from: <https://doi.org/10.22452/usuluddin.vol48no1.5>.
- [15] Muhammad Lukman, Ibrahim, Hasin Anuar, Daud Zainora, and Abdullah Mohd Azhar (2021). “Variasi Metodologi Ilmu Tarannum: Suatu Perbincangan Kritis.” *Ma'Alim Al-Qur'an Wa Al-Sunnah* 17, no. Special Issue, 84–96. Retrieved from: <https://doi.org/10.33102/jmq.s.v17i2.330>.
- [16] Muhammad Lukman, Ibrahim, Mohd Yusoff Mohd Yakub@Zulkifli, and Abdullah Mustaffa (2012). “Pro Dan Kontra Tarannum Di Dalam Tilawah Al-Quran: Satu Kajian Perbandingan.” *Proceedings: The 2nd Annual International Qur'anic Conference 2012*, 29–44.
- [17] Najmiah, Omar, and Mohd Yusuf Zulkifli@Md. Yaakub (2016). “Perkembangan Pengajian Tarannum Al-Quran Di Terengganu Pada Zaman Pra-Merdeka Sehingga Tahun 2014.” *Jurnal Islam Dan Masyarakat Kontemporari* 13, 105–17.
- [18] Nik Jaa'far, Nik Ismail (2012). *Buku Qawaid Tarannum; Cara Berlagu*. Kuala Lumpur: Darul Fikir.
- [19] Wan Hilmi, Wan Abdullah, Ishak Hamdi, and Sakat Ahamad Asmadi (2018). “Aliran Madrasah Tilawah: Kajian Terhadap Tokoh-Tokoh Qari Mesir Melalui Bacaan Tarannum.” *International Journal of Civilizational Studies and Human*

Sciences I(4), 40–49.

- [20] Wan Hilmi, Wan Abdullah, Ishak Hamdi, Mohamad Sabri, Sakat Ahamad Asmadi, and Wan Mohammad Wan Fakhru Razi (2019). “Ketokohan Haji Hasan Musa Dalam Seni Tarannum Di Malaysia Dan Kaedah Tilawah Al-Quran Al-Lahjah Al-Arabiyyah.” *BITARA International Journal of Civilizational Studies and Human Sciences* 2(3), 93–102. Retrieved from: <https://www.bitarajournal.com/index.php/bitarajournal/article/view/78>.